

פני שתי עמתי. ברדיצ'בסקי

מונח ביסודה, ובאמת, תוך עיון באג"רות פרץ וכדפי תולדותיו יש לראות, שלילות-אישינה לא פסחו גם עליו. (אגב, לפרשת ברדיצבסקי-פרץ כדאי להביא כאן הערה זו: ה. ד. נומברג, מי שהיה נאמן-ביתו של פרץ ואיש סודו ואשר בעניני כתיבה ויצירה בכלל הבין הרבה, סח לי פעם, שהשפעת ברדיצבסקי על פרץ, היינו השפעת צעיר על גדול ממנו בשנים, היתה עצומה ושכל סיפורי ה"חסידים" של זה האחרון נכתבו בעיקר כתוצאה מהשפעה זו).

כמצב-רוח מרוסם שבתי העירה, ואחרי ימים מועטים קיבלתי בהזרה באמצעות הדואר את כתבי-היד שלי בצירוף גלויה כתובה באותו הכתב הנאה, הנאצל: "דבריק עשו עלי רושם גדול מאוד, עלה בכוחך!"

"על אם הדרך", "ערכין", נמושות" וכי — את כל הדברים הראשונים ההם, שברוב כוח דפקו על מיתרי לבותינו הצעירים, כתב ברדיצבסקי, כידוע, בשבתו באותה ארץ, אשר ממנה נפתחה הרעה הגדולה, ומשורר-חווה כמוהו אי-אפשר היה, שלא ישורנה כבר אז, ולו רק כמעומעם, ואמנם לבו ניבא לו ולא ידע מה!... "אין אני יודע מה היה לי, אבל עצב ישראלי, שכמותו לא הרגשתי מתמול שלשום, בא ודופק על הלון הדרי הבודד,

ונכאים תשמעו כשירתי, נכאים של דממה ושל עצב לפני הסער.

הסער בוא יבוא ויאחז בציצית ראשכם; הסער בוא יבוא עליכם ועל כל אהלי יעקב, למקטון ועד גדול, למגדול ועד קטון"...

אז קראנו את הדברים והבינונו ולא הבינונו, אבל כיום —

ג. שופמן

הרבה... הביטוי "סבל הרבה", זכורני, נראה לי אז תמוה מאוד, פרץ-וסבל? בטיב כתיבתו ובצורת-חיו הפרטיים נראה היה פרץ כאהובי-האלים, שמעודו לא ידע סבל מהו — והנה... ברם עכשיו, כשאני נזכר בדברי ב. אלה, הריני רואה בהם את גדלותו, כי הוא ידע, ששירה הראויה לשמה, כל כמה שחאה נעלסה ומלאה חדות-חיים, סבל

מתוך כתבי-יד אלה, שהוא אומר להשהותם אצלו זמן-מה לשם עיון, התשובה הניחה את דעתו.

בין השאר התעניין, אם כבר ביקרתי אצל י. ל. פרץ, מכיוון שרק לפני ימים אחדים יצאתי מעם פרץ מורגז ומאוכ"ז, פלט פי עכשיו על חשבונו איי אלה דברי ולזול, ב. הוכיחני:

— לא, לא, על פרץ אסור לדבר כך, משורר גדול! האיש ראה הרבה, סבל

בתחילת קיץ תרס"א, בנרשה, שבו עות מספר לאתר שבאתי, כבן עשרים, לכרך זה מעיר מולדתי, הפצתי לראות גם את ברדיצבסקי ולהראות לו, אגב, את סיפורי הראשונים, שכבר זכו להתקבל על ידי בן-אכיגדור בשביל "הביבליותיקה העברית" שלו ולשמור את דעתו עליהם, כולנו, דור הסופרים המתחילים, בשנות תרס"ס—תרס"ה, הרבינו להתרפק ברוחנו על מי"ב, זה שבניגוד לאחרי-העם, עודד ועורר את יצר הכתיבה, הימנוניו לשירה ולמשורר הוסיפו לנו כוחות, ואותן החוברות הראשונות שלו (הוצאת "צעירים"), על לשונן וסגנונן, הפרו הרבה את קרקע יצירתנו.

ברדיצבסקי ישב אז במעון קיץ, מחוץ לעיר, ובאחד הימים נסעתי אליו, מצאתיו בלוי ארוסתו, שהיתה אחר כך לאשתו, כששניהם חוזרים מטיול, לפני הפנסיון, בהם התאכסנו. קלסטר-פניו, כמקיים את רצון בעליו הידוע, לא נשתמר בזכורני, אבל אני זוכר את הרושם הכללי: אדם נעים, בעל קומה בינונית, כבן ל"ה, ב. הסתכל בי, אמר מה שאמר והניח את ידו על שכם העלמה — ואני נזכרתי בדבריו על "מהות החיים ועצם החיים"...

שלא כן, ל. פרץ ואחרים, אשר זרקו מרה בפרחי הסופרים, שהתדפקו על דלתותיהם, קירב ב, בפשטותו ובענוותו, בחדרו נתקל מבטי בתמונת דוסטויבסקי, שעמדה על שולחן הכתיבה, והוא שאלני כבוחן, אם אני יודע מי זה, מבלי ששיער כלל, עד כמה טבועה היתה כי אז דמותי דיוקן זה.

פה וכה תהה על קנקני ושאל:

— מה יחסך אל העולם?...

לא פחות ולא יותר! נבוכותי קצת ועניתי, שזאת אולי נובל לראות